

Foto: Paul Campbell

DUBBELE ONZICHTBAARHEID

Juridische bepalingen en de realiteit in hulpverlening aan ongedocumenteerde slachtoffers van huiselijk geweld

Nicolien de Gier

De Filipijnse Lolita had niet gedacht dat Erik haar zoveel angst in kon boezemen. Haar relatie met Erik was goed begonnen, een droom die uitkwam. Ze had hem haar ouders laten ontmoeten, een groot gebaar in de Filipijnen. In Nederland kreeg ze op grond van Erik's Nederlandse nationaliteit een Nederlandse verblijfsvergunning. Het werd het dreigmiddel van haar partner: voor maanden is Lolita het slachtoffer geweest van fysiek en psychisch geweld door Erik. Al die maanden heeft ze in angst geleefd. Het stopte toen hij haar achter het station uit de auto zette met een laatste dreigende opmerking: 'ik ga de politie bellen, zodat je uitgezet wordt'.

Dit essay gaat over een groep mensen in Nederland die dubbel onzichtbaar is: huwelijksmigranten en ongedocumenteerde slachtoffers van huiselijk geweld. De mensen in deze groep leven aan de rand van de samenleving, omdat ze niet de juiste verblijfspapieren hebben in Nederland. Door het weinige tot ontbrekende contact met professionals in de veiligheidszorg worden ze nauwelijks zichtbaar voor formele instanties. Zeker niet als ze slachtoffer zijn van een vorm van geweld dat plaatsvindt in de onzichtbaarheid: huiselijk geweld. Het resulteert in een groep slachtoffers die dubbel onzichtbaar is: door hun verblijfsstatus en hun slachtofferschap.

Het verhaal van Lolita legt de pijnlijke realiteit bloot waarmee veel migranten te maken hebben. De afhankelijkheid van migranten in de context van hun verblijfsstatus maakt hen kwetsbaar voor slachtofferschap. In dit essay zal de focus liggen op de juridische kaders die van toepassing zijn op deze specifieke groep slachtoffers. Wat is de relatie tussen hun verblijfsstatus en de toegang tot hulpverlening? Hoe sluiten nationale en internationale wet- en regelgeving aan bij de praktijk, en waar lopen ze uiteen? Om deze vragen te kunnen beantwoorden, is het belangrijk om eerst onder elkaar te zetten welke beschermingsmaatregelen in Nederland gelden voor slachtoffers als Lolita.

Juridische kaders in de Nederlandse context

In Nederland kunnen huwelijksmigranten en ongedocumenteerden die slachtoffer zijn van huiselijk geweld onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op bescherming en zorg. Voor het nationale juridische kader zijn met name Vreemdelingenwet 2000 (Vw 2000) en de Vreemdelingencirculaire 2000 (Vc 2000) van belang. De belangrijkste bepaling in deze context (Artikel B8 van de Vc 2000) stelt dat een tijdelijke verblijfsvergunning toegekend kan worden aan migranten die slachtoffer zijn van huiselijk geweld. Deze humanitaire verblijfsvergunning is echter gekoppeld aan strikte voorwaarden: slachtoffers moeten concreet bewijzen dat er sprake is geweest van huiselijk geweld en dat dit geweld ertoe heeft geleid dat de relatie is verbroken. De immigratie- en naturalisatiedienst (IND) beslist vervolgens of het huiselijk geweld bewezen is. Zij ziet een aangifte bij de politie als een essentiële stap in dit proces.

Lolita was vooral slachtoffer van psychisch huiselijk geweld, wat moeilijk te bewijzen is. Bovendien waarschuwde haar partner voor de politie: zij zouden haar uitzetten

In de praktijk stuiten slachtoffers echter vaak op aanzienlijke barrières bij het voldoen aan deze voorwaarden. Zo zijn slachtoffers vaak terughoudend met het doen van aangifte, bijvoorbeeld uit angst om zichtbaar te worden voor de overheid met een dieperliggende vrees voor deportatie. Bovendien kunnen ervaringen uit hun herkomstland (waar de politie soms corrupt is of samenwerkt met gewelddadige actoren) de angst versterken dat een aangifte in Nederland negatieve gevolgen kan hebben. Dit leidt ertoe dat veel slachtoffers afzien van het doen van aangifte, wat hen vervolgens de mogelijkheid ontneemt om een verblijfsvergunning te verkrijgen. Het vereiste om aangifte te doen of andere bewijslast aan te dragen, zoals verklaringen van hulpverleners, kan voor migranten (zeker zij met een beperkt sociaal netwerk) een onoverkomelijke drempel vormen.

Daarnaast laten rechterlijke uitspraken zien dat enkel ernstige gevallen van huiselijk geweld voldoende rechtvaardiging zijn voor een humanitaire verblijfsvergunning. Het systeem eist fysieke schade als bewijs om te kunnen erkennen dat er sprake is van geweld. Psychisch gevaar, zoals vernedering, bedreiging en isolatie, is vaak niet te bewijzen. Dit plaatst slachtoffers, zoals Lolita, in een onmogelijke positie: blijven bij een gewelddadige partner om hun verblijfsplaats en -status te behouden, of de relatie verbreken en riskeren om letterlijk ongedocumenteerd op straat te belanden, met alle gevolgen van dien.

Lolita is slachtoffer geworden van een Nederlandse man, die haar uit de Filipijnen heeft over laten komen en haar op straat heeft achtergelaten. Ze kan dit echter niet bewijzen, waardoor het nationaal recht geen oplossing biedt. Mag dit volgens het internationale recht?

Dit roept de vraag op: als Lolita ongedocumenteerd op straat beland door haar slachtofferschap van huiselijk geweld door haar partner, is dat dan niet in strijd met internationale mensenrechten? Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het nu belangrijk om een aantal internationale rechten onder de aandacht te brengen.

Internationaal recht en bescherming

Internationaal recht biedt meer beschermingsmogelijkheden voor migranten die slachtoffer zijn van huiselijk geweld. Het Verdrag van Istanbul, in Nederland van kracht sinds 2016, verplicht lidstaten om slachtoffers van huiselijk geweld bescherming te bieden. Het verdrag benadrukt dat lidstaten bij het bieden van deze bescherming en zorg geen onderscheid mogen maken op basis van verblijfsstatus. Zo bevat artikel 59 bepalingen die ervoor moeten zorgen dat huwelijksmigranten in staat zijn om een zelfstandige verblijfsvergunning aan te vragen als hun verblijfsstatus afhankelijk is van hun partner. Dit is bedoeld om situaties zoals die van Lolita te voorkomen, waarin slachtoffers bij hun gewelddadige partner (of: dader) blijven vanwege het verlies van hun verblijfsstatus. Naast het Verdrag van Istanbul biedt de Europese Unie aanvullende bescherming via de EU-slachtofferrichtlijn. Deze richtlijn benadrukt dat alle slachtoffers van misdrijven, zoals huiselijk geweld, recht hebben op bescherming en een eerlijke behandeling, ongeacht hun verblijfsstatus.

Hoewel dit veelbelovend klinkt en het internationale recht op bescherming in Nederland is omgezet in de mogelijkheid tot een tijdelijke, humanitaire verblijfsvergunning en het recht om aangifte te doen, leidt de complexe Nederlandse bureaucratie er in de praktijk toe dat de toegang tot de bescherming vaak beperkt is en afhankelijk van een formele verblijfsstatus.

Lolita mocht niet veel buiten komen: ze spreekt de Nederlandse taal niet en kent maar weinig mensen. Enkel haar nichtje woont ook in Nederland, maar ze schaamt zich voor haar slachtofferschap en dakloosheid. Het weinige geld dat ze had, heeft haar partner ingenomen

Ongedocumenteerde slachtoffers van huiselijk geweld vallen daardoor nog steeds buiten het vangnet van de hulpverlening, ondanks de intentie van het internationale recht.

Hoe groot is het verschil dan tussen de regels op papier en in de praktijk?

De kloof tussen beleid en praktijk

Hoewel de juridische kaders formeel gezien bescherming bieden aan huwelijksmigranten en ongedocumenteerde slachtoffers van huiselijk geweld, is er in de praktijk een grote kloof tussen de intentie van de wet en de uitvoering ervan. Dit wordt in de wetenschappelijke literatuur vaak aangeduid als de discrepantie tussen *'law in the books'* en *'law in action'*. Het gevolg is dat de wetgeving die bedoeld is om slachtoffers te beschermen averechts werkt en slachtoffers juist in een meer kwetsbare positie plaatst. Op basis van het veldwerk en vanuit de literatuur zijn verschillende factoren te ontdekken die bijdragen aan het creëren van deze kloof.

Ten eerste zijn zowel de slachtoffers (of: hulpvragers) als hulpverleners in de veiligheidszorg niet altijd op de hoogte van de rechten van huwelijksmigranten en ongedocumenteerde slachtoffers van huiselijk geweld. Hulporganisaties zijn zich bovendien niet altijd bewust van het bestaan van deze groep slachtoffers en zijn ook niet altijd adequaat ingericht om deze slachtoffers te bereiken. Dit komt bovenop de eerder genoemde complexe juridische procedures en strikte voorwaarden aan de zorg en bescherming. Hierdoor blijven veel migranten in gewelddadige situaties.

Ten tweede vereist de wetgeving een actieve houding van de slachtoffers. Zij moeten zelf stappen ondernemen om hun situatie te verbeteren, zoals het inschakelen van de politie of het aanvragen van hulp bij maatschappelijke organisaties. Deze verwachte zelfredzaamheid staat haaks op de realiteit van hun afhankelijke positie. Voor migranten zonder sociaal netwerk of kennis van het Nederlandse zorgsysteem is het dan ook vaak een onrealistische opgave.

Lolita dacht dat ze bij haar nichtje kon schuilen, maar die reageerde niet meer op haar berichtjes. Lolita heeft een nacht op het station geslapen, waarna ze vervolgens op bij een mannelijke collega mocht logeren. De angst voor op straat slapen bleek groter dan de angst voor mogelijke negatieve intenties van haar mannelijke collega

Ten derde biedt het huidige beschermingsbeleid weinig begrip voor de sociaaleconomische afhankelijkheid wat vaak gepaard gaat met huiselijk geweld. Ongedocumenteerden hebben vaak geen toegang tot sociale voorzieningen (zoals opvang of juridische bijstand), geld om een eigen bijdrage te betalen, of zelfstandige middelen om te overleven. De slachtoffers zien daarom soms geen andere mogelijkheid dan om bij hun gewelddadige partner te blijven. Op die manier worden ze steeds meer onzichtbaar voor de buitenwereld.

Lolita's verhaal illustreert hoe migranten gevangen kunnen raken in hun relatie en geen andere optie zien dan het geweld te ondergaan. Op papier is er een systeem dat hun bescherming zou moeten bieden, maar door de grote nadruk op formele verblijfstatus en juridische bewijslast is de toegang en het doel van de bescherming onvoldoende gewaarborgd en niet aangepast aan de schrijdende dagelijkse realiteit van slachtoffers zoals Lolita. Veel migranten in gewelddadige relaties blijven daardoor onzichtbaar en komen in een positie die extreem vatbaar is voor geweld en uitbuiting.

Conclusie: naar een beleid dat zichtbaar maakt

Dit essay begon met het verhaal van Lolita, als een enkel voorbeeld van een veel grotere groep slachtoffers die dubbel onzichtbaar is in Nederland. Onzichtbaar vanwege hun verblijfstatus en vanwege hun slachtofferschap van huiselijk geweld. Zowel nationaal als internationaal zijn verschillende maatregelen opgenomen om deze groep bescherming te bieden. De realiteit sluit echter niet aan bij de papieren werkelijkheid. De uitvoering van het recht is momenteel onvoldoende toegankelijk en draagt bij aan een tegenovergestelde beweging: het creëren van een ondoenlijke positie van het slachtoffer, kwetsbaar voor uitbuiting, misbruik en slachtofferschap. Er is verandering nodig op meerdere niveaus in de samenleving om adequate zorg en veiligheid te bieden aan huwelijksmigranten en ongedocumenteerde slachtoffers van huiselijk geweld. Er is Nederlandse wetgeving nodig die beter aansluit bij internationale verplichtingen, zoals vastgelegd in het Verdrag van Istanbul en de EU-slachtofferrichtlijn. Er is een beleid nodig dat zich meer richt op de realiteit en minder nadruk legt op de bureaucratische procedures, zodat er sprake is van procedures die adequaat en daadwerkelijk bescherming bieden. Er is bewustwording en kennis nodig bij hulporganisaties die mogelijk in contact komen met deze groep, om ze te herkennen en de juiste zorg voor ze te vinden.

Wat tot slot het meest nodig is, is een veranderende mentaliteit in de veiligheidszorg om de onzichtbaarheid van deze groep slachtoffers niet als een gegeven te beschouwen. In de onzichtbaarheid is deze groep kwetsbaar en vatbaar voor allerlei vormen van slachtofferschap en het is een gedeelde verantwoordelijkheid om dit te voorkomen. Om dit te bereiken, moet Nederland haar beleid herzien en inzetten op een zorgsysteem dat werkelijk inclusief is, waarin de verblijfsstatus van slachtoffers geen obstakel vormt voor hun veiligheid. Alleen zo kunnen we de belofte van bescherming voor iedereen waarmaken, ongeacht hun migratieachtergrond of afhankelijke positie.

Foto: Tim Mossholder

EEN GEZICHT ACHTER DE OVERHEID

De rol van lokaal bestuur in het aanpakken van radicalisering en soevereinen.

In gesprek met twee medewerkers van de Directie Veiligheid van de Gemeente Den Haag

Anne Jonker en Maartje van der Woude

De verhoudingen in de samenleving lijken steeds verder op scherp te staan. Het wantrouwen tussen burgers en overheid groeit, wat beleidsmakers en uitvoerders voor een lastige vraag stelt: hoe kan de veiligheid in de samenleving gewaarborgd worden zonder de kloof tussen burgers en overheid verder te vergroten? Twee medewerkers van de Directie Veiligheid van de Gemeente Den Haag, die onder andere verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de persoonsgerichte aanpak radicalisering (PGA), gingen hierover met ons in gesprek.

Wat zijn soevereine bewegingen en anti-institutioneel extremisme?

Soevereine bewegingen zijn nauw verbonden met een groeiend gevoel van vervreemding tussen bepaalde groepen en de overheid. Soevereine burgers ontkennen de autoriteit van de staat en betwisten de legitimiteit van wetten, belastingen en overheidsinstellingen. Volgens de ambtenaren van Den Haag won deze beweging aan kracht tijdens de coronapandemie, toen individuen zichzelf buiten de samenleving probeerden te plaatsen. De radicalisering binnen deze groepen verloopt volgens de ambtenaren niet volgens een vast patroon. Het is een dynamisch proces, dat sterk afhankelijk is van de sociale, economische en politieke context waarin het zich afspeelt.

Wat deze soevereinen gemeen hebben, is hun afkeer van overheidsbemoeienis en hun wantrouwen jegens publieke instellingen. In Den Haag uitte zich dat onder meer in een golf van brieven waarin mensen zichzelf uit het bevolkingsregister uitschreven of weigerden belasting te betalen. Hoewel het aantal soevereinen relatief klein blijft, kunnen de gevolgen van hun acties – zoals het niet laten inschrijven van kinderen voor school of het weigeren van medische zorg – leiden tot bredere maatschappelijke ontwrichting.

Volgens de ambtenaren vormen de meeste soevereinen geen *directe* dreiging. De hiervoor vaker voorkomende gedragingen zijn schadelijk maar niet altijd direct *gevaarlijk* en komen dikwijls voort uit oprechte (en soms terechte) zorgen. Tegelijkertijd zijn het wel symptomen van een bredere malaise die moeilijk te negeren vallen en die mogelijk op den duur kunnen leiden tot veiligheidsrisico's door een afslag richting meer gewelddadig gedrag.

De impact van COVID-19 op radicalisering

De coronapandemie zorgde wereldwijd voor een gezondheidscrisis, maar bracht ook grote maatschappelijke en politieke spanningen met zich mee. Waar soevereinen reeds van zich lieten horen voor de pandemie, signaleren de ambtenaren van Den Haag een toename van breder anti-institutioneel extremisme tijdens de pandemie. Dit extremisme werd versterkt door complottheorieën en een groeiend wantrouwen jegens de overheid. Tijdens de pandemie ontstonden er nieuwe vormen van extremisme die moeilijk binnen de bestaande kaders te passen waren. Wantrouwen tegen vaccinatiebeleid, lockdowns en andere gezondheidsmaatregelen leidde tot een opleving van complottheorieën en anti-overheidssentimenten. Deze situatie versterkte de bestaande soevereine bewegingen, maar ook

Wat is PGA?

Deze persoonsgerichte aanpak richt zich op het voorkomen van radicalisering en het bestrijden van (gewelddadig) extremisme en terrorisme door middel van samenwerking tussen lokale ketenpartners. Door maatwerk te leveren, gebaseerd op de specifieke behoeften van de persoon in kwestie, proberen de betrokken organisaties vanuit bestuur, strafrecht en zorg gezamenlijk op te treden.

De PGA werd oorspronkelijk ontwikkeld in reactie op jihadistisch terrorisme en radicalisering in die richting, maar tijdens het gesprek met de ambtenaren werd duidelijk dat de aanpak inmiddels breder ingezet wordt. Ze richten zich steeds meer op een ander, minder bekend gezicht van extremisme: de zogenaamde soevereinen en anti-institutionelen.

Foto: Kajetan Sumila

andere anti-institutionele stromingen kregen meer aanhang. De ambtenaren spreken over een golf van ‘anti-institutioneel extremisme’, een bredere term die alles omvat, van verzet tegen vaccinaties tot de acties van soevereinen.

De pandemie bracht een bredere discussie op gang over de legitimiteit van de overheid. Hierdoor namen soevereine acties, zoals het weigeren van belastingbetaling en het uitschrijven uit gemeentelijke registers, toe. Hoewel deze acties op het eerste gezicht niet gewelddadig zijn, maken ze deel uit van een trend van wantrouwen en vervreemding die de samenleving verder onder druk zet. De ambtenaren zien na de pandemie een afname van deze acties in het Haagse, maar geven aan dat zij – vanuit hun rol binnen het veiligheidsdomein – de ontwikkelingen in het lokale en nationale dreigingsbeeld in de gaten houden.

Hoe de gemeente Den Haag radicalisering aanpakt: preventie en repressie

In gevallen waarin geweld wordt gelegitimeerd als onderdeel van een geloofssysteem, grijpt de gemeente in via de PGA. Hoewel de beslissing of iemand in de PGA opgenomen wordt plaatsvindt op basis van objectieve wegingscriteria, geven de ambtenaren aan dat dit niet betekent dat dit altijd een eenvoudige exercitie is. Slechts een beperkt aantal mensen in Den Haag valt onder de PGA vanwege hun soevereine ideologie. De ambtenaren beschrijven hun werk als een voortdurend zoeken naar een balans. Het is hun taak om onderscheid te maken tussen reëel gevaar en onschuldig en kritisch verzet, tussen mensen die een bedreiging vormen voor de veiligheid en degenen die simpelweg hun ongenoegen uiten over de staat van de samenleving. Dit vergt niet alleen kennis van ideologieën en gedragingen, maar ook een scherp ontwikkeld gevoel voor context. Wat betekent het bijvoorbeeld wanneer iemand zichzelf soeverein verklaart? Is dit een uiting van een dieperliggende ideologie of een weloverwogen overtuiging, of is het een vluchtige reactie op tijdelijke omstandigheden? Het antwoord op deze vragen is zelden eenduidig. Elke casus vraagt om een nieuwe afweging, om een beoordeling die recht doet aan de specifieke omstandigheden van het individu en de bredere maatschappelijke context.

Wat betekent het bijvoorbeeld wanneer iemand zichzelf soeverein verklaart?

Naast de PGA richt de gemeente Den Haag zich sterk op sociale programma’s als onderdeel van haar preventieve strategie om radicalisering tegen te gaan. Radicalisering wordt vaak veroorzaakt door onderliggende

sociale problemen, zoals werkloosheid, sociale isolatie en gebrek aan onderwijs. Het aanpakken van deze problemen is van cruciaal belang om te voorkomen dat individuen radicaliseren en uiteindelijk in de PGA terechtkomen. Sociale programma's gericht op jongeren zijn hierbij van groot belang. Deze programma's helpen jongeren om de vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om weerstand te bieden tegen radicale ideologieën. De gemeente zet initiatieven in die jongeren aanmoedigen om kritisch te denken, maatschappelijke betrokkenheid te tonen en constructief om te gaan met meningsverschillen. Dit draagt bij aan sociale cohesie, wat essentieel is in het voorkomen van radicalisering.

Daarnaast zet de gemeente in op weerbaarheidsprojecten, gericht op het versterken van burgerschapsvorming en het voorkomen van extremisme. Door de onderliggende sociale factoren aan te pakken, hoopt de gemeente de vicieuze cirkel van vervreemding en radicalisering te doorbreken. Preventie vergt echter een lange adem en samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen en actoren. In de praktijk blijkt het soms moeilijk om actoren binnen het veiligheidsdomein en het sociale of zorgdomein goed met elkaar te laten samenwerken om radicalisering in een vroeg stadium te signaleren en aan te pakken.

Tijdens het gesprek maken ze duidelijk dat de PGA een maatregel is die 'aan de achterkant' zit in die zin dat iemand in aanmerking komt als er écht wat aan de hand is en iemand op basis van een gezamenlijke weging in het lokale casusoverleg wordt gezien als een veiligheidsrisico. Het mooiste is het natuurlijk als radicalisering kan worden voorkomen, iets waar de ambtenaren een belangrijke (signalerende) rol zien weggelegd voor actoren binnen het zorg- en welzijnsdomein, maar ook voor het onderwijs. Een sterkere samenwerking tussen actoren binnen het veiligheidsdomein en het zorgdomein is wat betreft de Haagse ambtenaren dus ook wenselijk buiten de context van de PGA. Als een casus geëscaleerd is in de zin dat er consensus is over de dreiging die een persoon kan vormen, weten partners elkaar goed te vinden, in het voortraject – waar het ook zo belangrijk is – is dit een stuk minder vanzelfsprekend.

Een sterkere samenwerking tussen actoren binnen het veiligheidsdomein en het zorgdomein is wat betreft de Haagse ambtenaren dus ook wenselijk

Uitdagingen in het samenwerken tussen zorg en veiligheid

Hoewel een meer integrale, of holistische, samenwerking in de voorfase voorafgaand aan de oplegging van een PGA dus wenselijk is volgens de ambtenaren, zien zij verschillende redenen waarom dat in de praktijk misschien lastiger is. Het vraagt om een lange adem, om geduld en om investeringen in projecten waarvan de resultaten pas na jaren zichtbaar worden. Bovendien, zoals de ambtenaren benadrukken, vraagt preventie om samenwerking over de grenzen van beleidsdomeinen heen. Een dergelijke meer integrale aanpak vereist echter een cultuuromslag binnen de overheid, waarbinnen ambtenaren en beleidsmakers worden aangemoedigd om buiten hun eigen kaders te denken en samen te werken met andere disciplines. Alleen zo, stellen de Haagse ambtenaren, kan de overheid effectief inspelen op de complexe en veranderlijke aard, oorzaken en uitingsvormen van radicalisering.

Een dergelijke, meer holistische benadering van preventie van radicalisering, lijkt te worden bemoeilijkt door fragmentatie binnen het overheidsapparaat zelf. Verschillende afdelingen en ministeries werken binnen verschillende thema's, waardoor het moeilijk is om een gecoördineerde aanpak te ontwikkelen. Dit leidt tot een situatie waarin niemand de volledige verantwoordelijkheid neemt voor complexe problemen zoals radicalisering. Het resultaat is een soort bestuurlijke onmacht: hoewel er genoeg goede wil is, ontbreekt het vaak aan de samenhang en coördinatie die nodig zijn om echt effectief te zijn. Wat hierbij ook niet meewerkt is de manier waarop overheidsfinanciering momenteel is georganiseerd. Er zijn tal van 'potjes' voor verschillende soorten preventieve projecten gerichte op het versterken van een bredere weerbaarheid van allerhande burgers, maar deze zijn vaak strikt gescheiden. Geld dat bestemd is voor het tegengaan van radicalisering, mag bijvoorbeeld niet worden gebruikt voor projecten die antisemitisme bestrijden, zelfs als de onderliggende problemen in beide gevallen hetzelfde zijn. Deze verkokering van het beleid maakt het moeilijk om echt maatwerk te leveren en om projecten te ontwikkelen die inspelen op de specifieke behoeften van individuen en gemeenschappen.

Dit leidt tot een situatie waarin niemand de volledige verantwoordelijkheid neemt voor complexe problemen zoals radicalisering

Tot slot zijn veel professionals, zoals leraren of zorgverleners, huiverig om meldingen van signalen van mogelijke radicalisering te maken, ook als dit binnen de kaders van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) wel zou kunnen. Ze zijn bang om mensen te snel in een hokje te plaatsen of een stigma op te leggen, vooral wanneer het gaat om jongere personen of mensen die mogelijk geen directe dreiging vormen.

Een gezicht geven aan de overheid

Reflecterend op hun werk binnen de PGA, maar ook in bredere zin op de polarisering binnen de samenleving, geven de medewerkers aan hoe belangrijk het is om met mensen in gesprek te gaan en te blijven. Het moet voor burgers duidelijk zijn dat er ‘een gezicht achter de overheid’ zit. Dit vraagt om een menselijke benadering, waarin de overheid niet alleen optreedt als controleur, maar ook als partner die luistert en begrijpt. Dit helpt om vertrouwen op te bouwen met individuen die wantrouwen hebben richting de overheid en vraagt om een ‘open’ houding ten opzichte van burgers met wiens ideologieën of overtuigingen ze het fundamenteel oneens zijn. Dit laatste is niet altijd makkelijk. De ambtenaren geven ook aan dat sommige individuen in de PGA bewust meebewegen met de regels en procedures om er persoonlijk voordeel uit te halen, zonder daadwerkelijk bereid te zijn om hun gedrag of houding te veranderen. Dit zorgt ervoor dat ambtenaren voortdurend moeten afwegen hoeveel ruimte ze iemand kunnen geven de PGA is uiteindelijk een pragmatisch middel, gericht op het voorkomen van veiligheidsproblemen en ook het re-integreren van deze personen in de samenleving. Ze maken duidelijk dat de aanpak soms eerder om *disengagement* draait (iemand uit een risicovolle situatie halen) dan om volledige de-radicalisering, omdat dat vaak het maximale haalbare is.

Het moet voor burgers duidelijk zijn dat er ‘een gezicht achter de overheid’ zit

Tot slot

De uitdagingen rondom (on)macht tussen zorg en veiligheid vragen om een gezamenlijke en geïntegreerde aanpak. Het gesprek met de ambtenaren toont aan dat radicalisering en extremisme niet alleen complexe, maar ook veranderlijke fenomenen zijn die een voortdurende balans vragen tussen preventie en repressie. De aanpak van de gemeente Den Haag, en in het bijzonder de PGA laat zien dat maatwerk en samenwerking tussen lokale ketenpartners essentieel zijn om veiligheidsrisico’s effectief het hoofd te bieden. Het is duidelijk dat radicalisering niet in een vacuüm ontstaat, maar wordt gevoed door onderliggende maatschappelijke problemen en wantrouwen. Daarom is het van cruciaal belang dat professionals binnen zowel het zorg- als veiligheidsdomein blijven investeren in preventieve maatregelen, samenwerking en vooral in dialoog met de samenleving. Alleen door de overheid een menselijk gezicht te geven en actief de verbinding met burgers te blijven zoeken, kan de kloof tussen overheid en burger worden verkleind en kan er constructief worden gewerkt aan een veiligere en veerkrachtigere samenleving.

Foto: Shutterstock